

Analys/Malin Crona

Så blir innehållet
tillgängligt för fler

Förra året antogs ett nytt EU-direktiv som ställer högre krav på tillgänglighet för myndigheters hemsidor och appar. Samtidigt föreslår Medieutredningen att redaktioner ska kunna söka bidrag för att öka sina anpassningar. Men det finns förstås fler skäl än lagkrav och pengar att vilja nå hela sin publik. Malin Crona visar hur du kommer igång med tillgänglighetsarbetet.

8 SIDOR

Sök... Start Lyssna Inrikes **Utrikes** Sport Kultur Vardags Blogg Alla VäljareSpråkhjälp: Välj språk Översätt

Lynn Maalouf i Amnesty International berättar om fångarna som dödas i ett fängelse i Syrien.
Foto: Bilal Hussein/TT

13 tusen har dödat i fängelset

Lyssna

Kriget i Syrien har hållit på i mer än fem år. Nästan 13 tusen människor har hängts i ett fängelse sedan kriget började. Det säger föreningen Amnesty.

Amnesty har pratat med fångar och folk som tidigare har arbetat i fängelset.

UTRIKES
Attack mot Röda Korset

- 13 tusen har dödat i fängelset
- Protester tvingade regeringen att ändra sig
- Domare stoppade Trumps nya regler
- Många döda i laviner

INRIKES

- Vintern har kommit
- Ung pojke greps för mordförsök
- Sverige tog silver i stafett
- Nära hundra bränder i hem för flyktingar
- Hans Rosling är död

SPORT

- Frolunda är mästare i Europa
- Tove Alexandersson vann guld
- Kajsa Kling körde ur banan i VM
- Ryska friidrottare får inte tävla i VM
- Svensk slog världsrekord i stavhopp

KULTUR

- Drake spelades mest
- De får årets Polarpris
- Favoriter klara för final
- Melodifestivalen är tillbaka
- Ny utställning med Nilssons berömda foton

MALIN CRONA
FÖRELÄSARE

Malin Crona föreläser om tillgänglig kommunikation och var tidigare chefredaktör för den lättlästa nyhetstidningen 8 Sidor, och grundare av Kommentarsfält för alla.

» De flesta av oss kommer någon gång i livet att behöva någon form av anpassning för att kunna ta till oss information.

Som barn, när vi ska lära oss läsa.
Som vuxna, när vi ska lära oss ett nytt språk.
Som gamla, när vi ser eller hör sämre.

Vi vet inte heller vilka av oss som kommer att drabbas av någon sjukdom eller olycka som gör att kroppen och hjärnan inte längre fungerar som vi varit vana vid.

Teknikutvecklingen på tillgänglighetsområdet går fort. Forskningen går framåt. Mycket har blivit bättre, men det finns mycket kvar att göra.

Några vanliga motstånd mot att börja jobba med tillgänglighet är att det verkar dyrt, krångligt och tidsödande. Det behöver det inte vara.

Rent tekniskt finns några grundläggande saker att tänka på. Digitalt tillgänglighetsarbete regleras i den internationella standarden Web Content Accessibility Guidelines, WCAG. Det EU-direktiv som ska börja gälla som svensk lag under 2018 utgår i princip från WCAG. Standarden finns på tre nivåer A, AA och AAA där det senare går längst. EU-direktivet utgår på nivån AA, som alltså är den näst högsta tillgänglighetsnivån.

Standarden bygger på fyra principer. Framställningen ska vara:

- * Möjlig att uppfatta – handlar om hur innehållet ska tillgängliggöras i olika format
- * Hanterbar – reglerar sajtens funktionalitet
- * Begriplig – hjälp användaren att förstå och göra rätt, gör strukturen förutsägbar och lättnavigerad
- * Robust – tekniken ska fungera långsiktigt tillsammans med alla plattformar och tekniska hjälpmedel

Gemensam nämnare i digitalt tillgänglighetsarbete är att allt ska gå att översätta till text. Då går det att läsa upp med skärmläsare, det vill säga ett program som läser upp det som syns på skärmen, eller punktskriftstangentbord för den som inte ser. Uppläst text hjälper också många med dyslexi eller andra lässvårigheter.

Informationen på hemsidan ska vara strukturerad på ett logiskt sätt, så att det är enkelt att tabba sig fram och hitta rätt.

Skriv alt-texter till bilder och syntolka bilder på Instagram, Facebook och Twitter så den som inte ser får en beskrivning av bilden.

Kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke syntolkar sina bilder på Instagram.

Samma sak gäller för filmer. Om man vill nå alla ska man texta och syntolka sina filmer. Det är också ett av de krav som kommer att ställas på offentliga myndigheters hemsidor i och med den nya lagstiftningen.

Kravet på att all information ska finnas som teckenspråk finns i den högsta nivån av WCAG, det vill säga AAA. Men även om man inte når så långt bör man ha en genomtänkt plan för vilken information som ska översättas till teckenspråk. Lättläst svenska, som jag

Om Medieutredningen

Medieutredningen föreslår ett extra stöd för ökad tillgänglighet.

Flera intresseorganisationer har föreslagit att staten bör ställa samma krav på alla medier som får statligt stöd som de krav som ställs på andra offentliga webbplatser.

Medieutredningen befarar dock att ett sådant krav skulle bli för betungande för mediebranschen och vill hellre ge positiva incitament.

Medieutredningen föreslår därför i stället att de medier som kvalificerar sig för det nya mediestödet utöver det ordinarie stödet ska kunna söka ett extra bidrag på 100 000 kronor för tillgänglighetsanpassningar.

Utredningen vill inte ställa några specifika krav på vad stödet ska gå till, utan det ska till exempel kunna handla om tillgänglighetsanpassningar som uppläst text, syntolkning, teckenspråk eller att innehållet görs enklare och tydligare för användaren.

Medie
världen
Premium

FILMER MED SYNTOLKNING

En man som heter Ove

Drama, Komedi 1 timme 56 minuter

59-åriga Ove är kvarterets vresige ordningsman som flera år tidigare avsattes som ordförande i bostadsrättsföreningen, men det ger han blanka fan i och ser med järnhand över kvarteret. När höggravida Parvaneh med familj flyttar in i radhuset mitt emot och backar in i Oves brevlåda blir det upptakten till en komisk och hjärtevärmande historia om tillfusa katter, oväntad vänskap och kärlek så stark att bara döden ser ut som den enda utvägen. Ove är en man som vet att rätt ska vara rätt och man ska hjälpa sin medmänniska och som med stor träffsäkerhet betraktar sin samtid.

Tillgänglighet

Filmen kan ses med syntolkning.

Regi: Hannes Holm | Skådespelare: Rolf Lassgård, Bahar Pars, Filip Berg, Ida Engvoll, Catharina Larsson, Stefan Gödicke, Klas Wiljergård, Johan Widerberg, Börje Lundberg

OM FILMEN

BIJETER

kommer till lite längre fram, är ofta en bra hjälp för den som har teckenspråk som sitt förstaspråk. Men viktig statistik information, som man vill vara säker på att alla kan ta till sig, bör också finnas på teckenspråk, eftersom det inte är säkert att den som är teckenspråkig förstår skriven text lika bra.

8 Sidors regler för kommentarer gjordes tillgängliga med såväl lättläst text som teckenspråk och uppläst text.

Många tillgänglighetsanpassningar för personer med funktionsnedsättning gör användarupplevelsen bättre för alla.

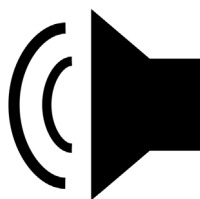
Att bygga sin sajt responsiv så att den passar för alla skärmar är en självklarhet i dag och är något som personer som jobbar med tillgänglighet kämpat för i många år. Även appar gör det enklare att navigera, inte minst för personer med en kognitiv funktionsnedsättning.

Att ha en "startknapp" på telefonen att klicka på och ett "digitalt rum" att hålla sig inom är ofta mycket lättare för en person med funktionsnedsättning som annars kan behöva hjälp av någon utomstående för att skapa ett bokmärke på skärmen och hitta rätt tillbaka.

Dagens teknikutveckling gör att många tjänster blir både billigare och mer vanligt förekommande. Vi har kommit långt med så väl röststyrning som talsyntes och allt fler textar sina filmer i sociala medier. Att kommunicera med symboler har blivit både mer vanligt förekommande och standardiserat.

Här är några riktlinjer att hålla sig till som ger en bättre användarupplevelse för alla och som gör det lättare för personer med kognitiv funktionsnedsättning att ta till sig information:

- * Tydlighet
- * Enkelhet
- * Visuellt stöd
- * Färgstöd
- * Möjlighet att ta till sig information på flera sätt
- * Ge tillräckligt med tid

Teckenspråk

Många känner inte till att teckenspråk är ett eget språk, med egen grammatik.

Skriftspråket bygger på talad svenska, som har en annan grammatik och inlärningsprocess. Forskning visar att processen för att lära sig svenska för den som har teckenspråk som första språk liknar processen för att lära sig ett nytt språk som andraspråk.

Tydlighet

Tydlighet handlar både om design och innehåll.

Designen ska tydligt visa vad användaren ska göra på sajten eller i appen.

Ge inte användaren för många val. Undvik saker på skärmen som blinkar eller distraherar.

Ge användaren tydlig återkoppling och möjlighet att ändra sig och göra om ifall det blir fel.

Förutsägbarhet är viktigt. Det måste framgå var på sajten användaren befinner sig och hur man tar sig vidare, och det måste gå att hitta tillbaka till där man var tidigare.

Länkar i text ska tydligt markera var de går.

Enkelhet

Ju enklare designen är desto lättare blir det att förstå vad man ska göra.

Skala bort allt som inte behövs.

Utgå från hur användarna vill använda sajten och vad de förväntar sig att kunna göra.

Ta bort alla onödiga hinder och steg.

Ta bort de funktioner på sajten som inte används.

Använd inte captcha, det vill säga grafiska bokstäver, siffror eller bilder som ska tolkas och skrivas in för att förhindra spam.

Captcha, ett slags robotfiler, bör undvikas.

Det finns andra lösningar som är betydligt bättre.

Det går till exempel att skapa fält som är osynliga för människor, men som robotar ser och fyller i, då får spamrobotarna bevisa att de är robotar i stället för tvärtom.

Visuellt stöd

Det blir lättare att ta till sig information om det finns enkelt, visuellt stöd.

Bilder som egentligen inte hör till en text skapar förvirring, men konkreta bilder som visar vad en text handlar om kan vara ett bra stöd. Men vi människor måste också lära oss att läsa bilder.

En person som har svårt att mentalisera och generalisera kan ha svårt att läsa in att det finns saker utanför bilden som inte syns på bilden. Om personen på bilden reagerar på någonting som händer utanför bild kan bilden bli helt obegriplig.

Vi måste också lära oss att läsa symboler.

Symboler är ett väldigt bra stöd, men det är viktigt att använda de symboler användarna känner igen.

Mentalisering

Förmågan att förstå att andra människor kan uppfatta verkligheten ur ett annat perspektiv,

"SYMBOLER ÄR ETT
VÄLDIGT BRA STÖD,
MEN DET ÄR VIKTIGT ATT
ANVÄNDA DE SYMBOLER
ANVÄNDARNA KÄNNER
IGEN"

Det händer mycket på området och Svenska standardiseringsinstitutet arbetar fortlöpande med att standardisera symboler. Emojis har blivit en del av vår vardag och även här finns i dag en slags standardisering via Unicode Consortium.

Kommentarsfält för alla. En tillgänglighetsanpassad kommentarstjänst byggd av 8 Sidor och Malin Crona. Finns fritt att installera och anpassa till den egna sajten här: <https://c4all.github.io>

När vi utvecklade Kommentarsfält för alla lade vi mycket tid på att intervjua våra användare kring vilka symboler de använde för stödfunktioner, som lättläst text, teckenspråk, rättstavning och uppläst text. I dag har arbetet med att standardisera symboler kommit betydligt längre. När vi byggde tjänsten var Facebook redan så allmänt känt att det blev naturligt att använda sig av blått för att signalera att det handlar om att skriva kommentarer.

Det finns många symboler som används för personer som har svårt att kommunicera med språk. En del känslor har lyfts in i vårt mer vardagliga sätt att kommunicera med varandra, de vanligaste glada och ledsna gubbarna, tummen upp och tummen ned och hjärtan används för att beskriva olika känslotillstånd.

Men vi kan behöva lära oss att använda dem i nya sammanhang. När vi började arbetet med att utveckla Kommentarsfält för alla år 2012 hade arbetet med symboler inte kommit lika långt.

När vi provade ut kommentarsfältet och jag visade symbolen med en ledsen gubbe för en kvinna med autism sade hon till mig:

”Men om du gör en sådan så tror jag att du sitter och gråter.”

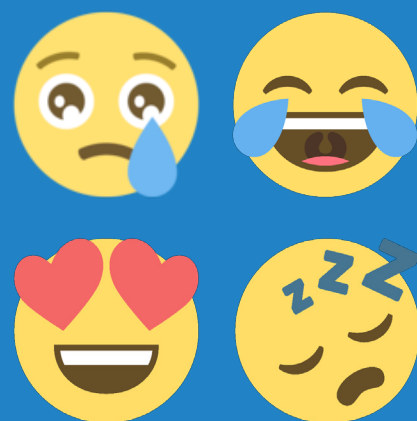
”Ja, det kanske jag gör”, svarade jag.

”Men jag tror att du gråter för det jag har skrivit.”

”Ja, det kanske jag gör.”

”Så du menar att någon kan bli ledsen för det jag skriver?”, frågade hon.

Genom att förtydliga kommentarsfältet med känslor har vi alltså också lyckats förklara en av de grundläggande principerna för mänsklig kommunikation, nämligen att vi kan påverka varandra.

Färgstöd

Självklart måste alla färger anpassas så att kontrasterna blir tydliga för personer med färgblindhet. Färger får aldrig vara den enda komponent som talar om vad någonting på sajten står för eller hur det ska användas.

Samtidigt kan färger vara ett bra stöd för att sortera information för många personer med autism.

Ett exempel är hur färgstöd kan hjälpa till att hålla ordning på vilken dag i veckan det är.

måndag	tisdag	onsdag	torsdag	fredag	lördag	söndag

Färgstöd för veckodagar.

Ge tillräckligt med tid

Användaren måste ges tillräckligt med tid för att hinna göra klart vad den ska göra på sajten eller i appen. I en dialog i en chatt eller ett kommentarsfält är det viktigt som redaktör att veta att det tar olika lång tid för läsaren att bearbeta och besvara information. Man ska till exempel inte bli utkastad från sajten för tidigt för att man inte har gjort någonting på ett tag.

Det är förstås viktigt att sajten laddar snabbt, vilket är en helt annan tillgänglighetsfråga, men i vissa fall kan det faktiskt vara bra att bygga in lite fördröjning i systemet.

Det tar ungefär åtta sekunder för oss människor att processa information och sätta oss in i hur en annan människa tänker. Att vissa kan behöva mer än det kan vara bra att ha i åtanke när man kommunicerar med sin publik.

Möjlighet att ta till sig information på flera sätt

Ju fler sätt det finns att ta del av information desto bättre.

Men det är viktigt att användaren själv kan välja.

Video, ljud, teckenspråk, symboler och bilder underlättar som sagt för många, men glöm aldrig bort att grunden i tillgänglighetsstandarden WCAG är att all information ska kunna översättas till ren text.

En av de viktigare saker vi behöver tänka på för att alla ska kunna ta till sig information är förstås vilka ord vi använder.

En del bloggare som bloggar på svenska brukar till exempel föredömligt göra en kort sammanfattning på engelska. Och vill man verkligen nå alla behöver man se till att den viktigaste informationen också finns på lättläst svenska. Det kan vara minst lika viktigt som en engelsk översättning, men för många kan det nog vara en större utmaning än att översätta till något annat språk.

Lättläst svenska är ett eget språk som tar tid att behärska fullt ut. Många läsare saknar förkunskaper och sammanhang och blir därmed uteslutna redan från början. Man behöver öva hela tiden och ha en ständig dialog med sina läsare för att utveckla språket.

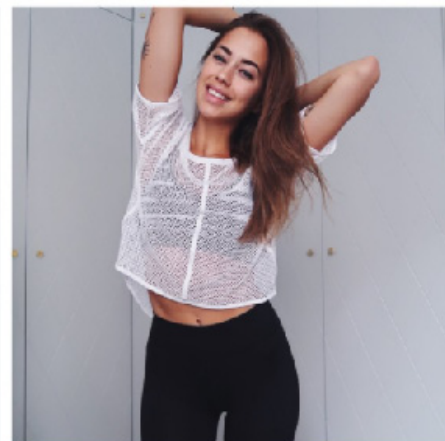
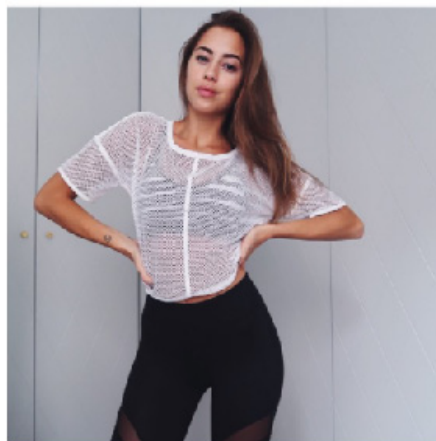
En bra lättläst text gör läsaren klokare och ger läsaren perspektiv och sammanhang. En dålig lättläst text kan bli helt obegriplig och dumförklara läsaren.

Under en av mina övningar utbrast en av mina studenter en gång: "Men varje ord är ju en generalisering!". Jag gratulerade henne. Det hade precis gått upp för henne varför vi människor kan ha så svårt att kommunicera med varandra.

Det handlar inte om att byta ut enstaka ord. Det handlar om att berätta en historia på ett sätt som gör att mottagaren förstår den. Och att också själv förstå vad det är man vill berätta. Och då får man många gånger börja om helt och hållet från början.

Här är några av de saker vi brukar öva på när jag håller workshops i att skriva lättläst:

- * Berätta kronologiskt. Börja från början och ge en bakgrund till varför ni berättar det här.
- * Använd konkreta ord. För människor som har svårt att generalisera är "äpple" lättare att förstå än "frukt".
- * Använd vanliga ord. Med vanliga ord brukar man mena ord som är vardagliga ord för målgruppen.
- * Använd enkla ord, alltså ord som inte är sammansatta. Elbolag är ett väldigt svårläst ord för den som inte vet hur det ska uttalas.
- * Sätt saker i ett sammanhang. Benämn saker. Floden Donau. Staden Belgrad. Parken Kungsträdgården.
- * Undvik dubbeltydiga ord. Ordet "få" i betydelsen "inte så många" är ett svårläst ord eftersom "få" i betydelsen att få någonting är mer frekvent använt.

Old flights from Nelly, sports bra from Nike, mesh top from Puma

Hello Monday! Jag har jobbat hemifrån hela förmiddagen med designprojektet, jag hann inte färdigt (går så stängda in mig här hemma i sovrummet (bete: wtf här inne haha)) och är all min fokus så detta. Nu har jag skickat utg allt och ska röra mig till kontoret för lite hyvel-jobb! Kika in här senare idag för att ta del av den nyheten om vårt nya projekt. :-)

Um ni undrar varför jag har träningskläder på mig så är det för att jag planerar att träna ikväll, chansen att jag ställer in det är mindre om jag redan har träningskläder på mig. I PS för er med lite extra träningsmotivation som jag haha. Utaj nu ska jag promenera iväg. V. Hets sent

// Hello Monday! I've been working from home all morning with the design project. I didn't finish yesterday so I locked myself in our bedroom (the wtf is best in here haha) and put all my focus on this. I just sent everything over so now I'm going to the office for some "hyvel" world. Check in here later today to hear the news about our new project. :-)

If you wonder why I'm in my workout clothes it's because I'm planning on working out tonight, the chance of me cancelling it is smaller if I'm already in my workout clothes. You should try it out if you have the same shitty workout motivation as I do haha. Okay I have to go now. I enter hahes!

Svenska Kenza Zouiten, som driver bloggen Kenzas.se, översätter alla sina inlägg till engelska.

- * Ord som kan betyda flera saker, som "banan" eller "skål" bör sättas i ett sammanhang så det tydligt framgår i vilken mening ordet används.
- * Skriv inte för långa meningar. Men variera meningslängd och ordlängd för att skapa en mjuk rytm i språket. För många enstaviga ord staplade på varandra skapar till exempel ett stackatospråk som gör det svårt att förstå vad det står.
- * Använd inte parenteser och inskjutna bisatser.
- * Sätt siffror i relation till någonting. Använd inte fler siffror än nödvändigt.
- * Använd aktiva ord, undvik passiv meningsbyggnad.
- * Försök att hålla dig till en huvudperson som läsaren kan följa.
- * Frasanpassat radfall innebär att man skriver korta rader och gör en ny radbrytning vid varje tillfälle där det faller sig naturligt att ta en liten andpaus.
- * Var påläst. Ska du förklara något måste du själv först förstå det.
- * Bildspråket är lika viktigt. Vi lär oss att läsa bilder och det är inget som går automatiskt. Försök att använda så konkreta bilder som möjligt, som visar de saker eller personer som texten handlar om. Undvik exempelbilder, det vill säga, visa inte en hund som texten inte handlar om.
- * Tänk också på beskärningen. Den som har svårt för mentalisering kan ha svårt att läsa in det som finns utanför bilden, eller hur andra människor förväntas uppfatta det som syns på bilden. Bilder kan också ha olika innebörd i olika kulturer.

Webbtillgänglighetsdirektivet

Den 23 september 2018 ska Sverige ha implementerat EU:s webbtillgänglighetsdirektiv i svensk lagstiftning. Då inleds en successiv process för att öka tillgängligheten.

Redan från den 1 januari 2017 gäller kraven i direktivet för offentlig upphandling.

Senast i juni 2021 ska alla webbsidor och appar i offentlig verksamhet uppfylla alla krav i direktivet.

Finansdepartementet håller just nu på att se över hur EU-direktivet ska bli svensk lag. Den 30 juni i år kommer utredningen att presentera sitt förslag som då skickas ut på remiss.

EU:s direktiv är ett minimidirektiv. Sverige får alltså ställa högre krav på sina offentliga verksamheter.

Kraven gäller för offentlig verksamhet, alltså framför allt myndigheter och kommuner. I EU-direktivet undantas exempelvis många av de statliga bolagen, men Sverige har möjlighet att lagstifta att också de ska omfattas av kraven.

Så får du skriva

Du får skriva vad du tycker.
Men du får inte skriva elaka saker om andra människor.
Du får inte skriva att vissa människor är sämre än andra.
I så fall tar vi bort det du har skrivit.
Alla ska känna sig välkomna att skriva vad de tycker om våra nyheter.

Alla kan läsa det du skriver.
Tänk noga på vad du vill att det ska stå.
Du måste inte skriva ditt riktiga namn.
Men du får inte låtsas vara någon annan som finns på riktigt.

Du måste inte skriva ord.
Du kan också klicka på någon av bilderna som visar olika känslor.

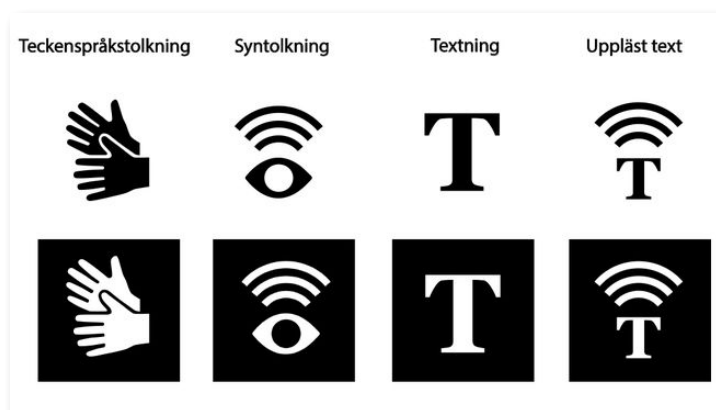
Lättläst text med frasanpassat radfall som beskriver reglerna för att kommentera på 8 Siders nyhetssajt.

Det som troligen kommer att påverka verksamheterna mest är kravet på att alla filmer, även direktsändningar som ligger kvar längre än två veckor på sajten, ska syn- och texttolkas.

I dag är det ett arbete som oftast måste göras manuellt och kan bli tidskrävande, men mycket händer just nu vad gäller teknikutvecklingen på det här området och förhoppningsvis finns snart smarta, enkla och billiga lösningar för detta.

Kraven i direktivet är i mångt och mycket det som klassas som tillgänglighet enligt WCAG:s AA-nivå, det vill säga den näst högsta nivån för webbtillgänglighet.

Verksamheterna som omfattas måste också ha en kommentarsfunktion på sin sajt där medborgarna kan meddela om någonting inte är så tillgängligt som det ska vara, eller om någon vill begära ut information i ett tillgängligt format som inte finns på hemsidan.

I augusti 2013 skapade TV4 och SVT gemensamma symboler för sina tjänster textning, teckenspråkstolkning, uppläst text och syntolkning.

Här kan du söka pengar till dina tillgänglighetsprojekt

* Post- och Telestyrelsen utlyser innovationstävlingar där företag kan söka pengar för att göra sina tjänster tillgängliga. Läs gärna lite om tidigare vinnare, för inspiration. <https://www.pts.se/innovation>

* Allmänna arvsfonden delar ut pengar till projekt som görs i samarbete mellan företag och ideella organisationer. <http://www.arvsfonden.se>

* Vinnova utlyser ansökningar för innovationsprojekt och inte sällan handlar utlysningarna om tillgänglighet och att nå nya målgrupper. <http://www.vinnova.se/sv/Ansoka-och-rapportera/Utlysningar/>